

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta
Študijsko leto 2015/2016

POSREDOVANJE S POMOČJO PSA

Predmet: Teoretske osnove interveniranja

Študentka: Kornelija Volarić, SP3

Mentorica: dr. Jana Rapuš Pavel

Kazalo vsebine

1	Uvod	3
2	Zakaj v SP intervencije vključevati ravno psa?	4
3	Pogoji in omejitve pri vključevanju psa v SP intervencije.....	4
4	Oblike posredovanja s pomočjo psa.....	5
4.1	Aktivnost s pomočjo psa.....	7
4.2	Terapija s pomočjo psa.....	8
5	Pozitivni učinki posredovanja s pomočjo psa.....	9
6	Intervju z go. Mojco Trampuš.....	12
7	Zaključek.....	14
8	VIRI IN LITERATURA	15

Živali so bile za človeka že od nekdaj pomembne, dejstvo pa je, da se je njihov pomen skozi zgodovino spreminjal. Z razvojem in napredkom za človekovo življenje nimajo več tolikšnega neposrednega pomena (delovna sila, prehrana, oblačila ...), zato pa je toliko pomembnejša postala njihova vloga hišnih ljubljencev in spremljevalcev. V zadnjih nekaj desetletjih pa interakcije z živalmi postajajo bolj načrtovane in ciljno usmerjene. Živali iz domačega okolja vstopajo tudi na druga področja, kjer se uveljavljajo zaradi svojih pozitivnih lastnosti in zaradi pozitivnih vplivov, ki jih ima interakcija z njimi na človeka.

V zadnjih letih se tudi v slovenskem prostoru večja pomen živali v procesih nujenja pomoči različnim skupinam ljudi. Živali so vključene v posredovanje pri otrocih, mladostnikih, starejših, ljudeh z avtizmom, slepih, gluhih, gibalno oviranih itn. Najpogosteje se v delo s temi populacijami vključuje konja in psa, se pa v ospredje vedno bolj prebijajo tudi druge živali (Bunderšek, 2014).

Tudi polje socialnopedagoških intervencij ponuja veliko priložnosti za vključevanje živali. Živali lahko pomembno prispevajo k vzpostavljanju odnosa med strokovnjakom in uporabnikom, poleg tega pa lahko doprinesejo tudi k vsem trem področjem sprememb, o katerih na ravni posameznika govorita Corsini in Wedding: kognitivnemu, emocionalnemu in vedenjskemu. Izredno pomembno je tudi, da prispevajo k večji motiviranosti za doseganje sprememb. Prisotnost živali ponuja večjo verjetnost zaupanja, motiviranosti in sodelovalnosti ter je tako lahko spodbujevalec za tisti pravi delovni odnos pomoči, v katerem se udeležujejo participacija, samoiniciativnost, kokreativnost, torej tisto, kar je bistveno za socialnopedagoško delo. Poleg tega pa lahko ima stik z živaljo tudi zelo neposreden vpliv, zaradi česar velja žival smatrati kot 'ko-strokovnjaka' in ne le kot medij.

Sama imam že od nekdaj zelo pozitiven pogled na živali in menim, da jih je smiselno (še več) vključevati v socialnopedagoške posege. Zagovarjam vključevanje različnih živali, še posebej pa se mi zdi uporabno in smiselno vključevati psa, zato se tudi v svoji seminarski nalogi posvečam predvsem posredovanju s pomočjo psa.

V pričujočem delu najprej na kratko predstavim pozitivne učinke stika z živaljo na človeka, nadaljujem s tem, zakaj je za socialnopedagoške posege ustrezen pes ter opišem, kateri so pogoji in ovire pri vključevanju psa v socialnopedagoško intervenco. V grobem večina avtorjev loči dve obliki posredovanja s pomočjo psa – aktivnost in terapijo. V seminarskem delu obe opisujem ter orišem razlike med njima. V slovenskem prostoru terapevtski pari udeležujejo tudi nekatere druge oblike interakcij med človekom in psom in v seminarju nekaj pozornosti namenim tudi le-tem. Podrobneje opisujem program Branje s tačkami, ki sem mu v okviru empiričnega dela prisostvovala v Knjižnici Šiška. V nadaljevanju pišem o tem, kateri so tisti bistveni učinki vključevanja psa v socialnopedagoško delo, zaradi katerih bi bilo vredno temu načinu dela nameniti več pozornosti. Prilagam tudi povzetek intervjuja, ki sem ga izvedla z go. Mojco Trampuš, profesorico na Srednji vzgojiteljski šoli in gimnaziji Ljubljana, ki si že nekaj časa prizadeva za to, da v slovenskem prostoru prihaja do velikih napredkov na tem področju. Zaključujem z nekaj sklepnimi mislimi in z željo, da bi tudi sama nekoč v svoje socialnopedagoško delo vključevala pse in druge živali ter da bi moj seminar vplival tudi na moje kolege – tiste, ki jim je tak način dela blizu, naj vzpodbudi, da bi se opogumili in ga udeležovali, tistim, ki jim je ta način dela (še) tuj, pa naj ga vsaj malo približa.

2 ZAKAJ V SP INTERVENCIJE VKLJUČEVATI RAVNO PSA?

Znano je, kot pravi Bunderškova (2014), da ima človek od stika z živaljo lahko **emocionalne, kognitivne, socialne in fiziološke koristi**. Marinšek in Tušak (2007) pravita, da živali človeka **umirjajo, varujejo pred stresom, lahko izboljšajo socializacijo, predstavljajo socialno podporo, s toplim in sprejemajočim odnosom nam pomenijo pomembno udobnost**.

O tem, da je pes še posebej primeren za vključevanje v terapevtsko, svetovalno, vzgojno – izobraževalno, korektivno in druge oblike dela, ki jih najdemo tudi na kontinuumu socialnopedagoških posegov, pišejo mnogi avtorji.

Trampuševa (2014) pravi, da je pes še posebej primeren zaradi tega, ker je vez med psom in človekom močnejša kot med človekom in katero drugo živaljo. Avtorica utemeljuje, da je v genih te živali spomin na prednike, ki so preživel samo, če so pomagali drug drugemu. Predniki psov so namreč živeli v skupnostih, v nekakšnih razširjenih družinah, kjer so morali vsi sodelovati, da so preživel v neizprosni naravi. Delovali so po načelu 'vsi za enega, eden za vse' in prav tako – pripadajoče, z željo po sodelovanju, naklonjeno in zvesto - psi delujejo tudi danes v urbanem okolju s 'svojimi' ljudmi. Zato so priljubljeni družabniki, lahko pa je pes tudi izvrsten pomočnik. Mnogi psi pomagajo policiji, reševalcem, so spremljevalci invalidov in okno v svet za slepe, lahko celo opozarjajo na epileptični napad, na raven sladkorja v krvi sladkornega bolnika in še in še. Izkažejo se tudi v vlogi pomočnikov pri različnih aktivnostih in v vlogi ko-terapevtov pri terapiji s pomočjo psa.

Marinšek in Tušak (2007) pa v prid vključevanja psa navajata to, da »so edini neprestano na razpolago kot sopotniki, poleg tega pa so sposobni postati tudi delovni partnerji« (str. 9). So dostopni in jih je lahko trenirati. Wohlfarth idr. (2013, prav tam) v povezavi s tem menijo, da psi nudijo prednost zlasti v okoljih, kot so posredovanja s pomočjo psa v razredih, pri otrocih s posebnimi potrebami ipd.

3 POGOJI IN OMEJITVE PRI VKLJUČEVANJU PSA V SP INTERVENCIJE

Ko v svoje delo vključujemo živali, izbira živali nikakor ne sme biti naključna. Potrebno je upoštevati tako osebnost uporabnika kot tudi značilnosti določene vrste in konkretne živali.

Področje dela s terapevtskimi psi v Sloveniji žal ni zakonsko urejeno, ponekod v tujini pa je opredeljeno s predpisi. Kar nekaj socialnih pedagogov in drugih strokovnih delavcev v svoje delo vključuje svoje hišne ljubljence. Če pa želi strokovnjak izvajati posredovanje s pomočjo živali pod okriljem društva, morata postati vodnik in njegov pes terapevtski par po postopku, ki ga predvideva določeno društvo.

Za terapevtskega psa ni pomembno, ali je velik ali majhen, kratkodlak ali dolgodlak, pasemski ali mešanec, zaspanec ali živahen kuža. Terapevtski pes je prijazen, naklonjen neznanecem in stabilnega značaja, je vzgojen, šolan, ubogljiv in vodljiv, mora biti posebej usposobljen, zdrav, pod rednim veterinarskim nadzorom ter čist, urejen in negovan (Trampuš, 2014).

Kljub temu pa nekateri avtorji pravijo, da je moč prepoznati, da se za delo z določenimi ciljnim populacijami pogosteje uporabljajo določene vrste psov. Za starejše ljudi so navadno bolj primerni majhni psi, medtem ko so za psa vodnika, reševalnega ali policijskega psa bolj primerni večji psi. Tudi za delo z otroki so v osnovi bolj primerni večji psi, ki so navadno bolj mirni. Kot pravita Marinšek in Tušak (2007), so določene vrste izbrane za specifična opravila, še posebej pa, če je potrebna neka čisto konkretna pomoč. Medtem ko je za psa vodiča slepih zaželeno, da je pasemski oziroma z

rodovnikom, pa pri terapevtskem psu igra odločilno vlogo karakter oziroma značaj psa (Ilić, 2013, v Bunderšek, 2014).

Pes mora biti pred vključitvijo v posredovanje s pomočjo živali veterinarsko pregledan in cepljen. Opraviti mora preizkus temperamenta, saj mora biti pes, ki bo vključen v posredovanje, varen novih in stresnih situacij, drugih ljudi, hrupa, nepredvidljivih reakcij ljudi, kot so vpitje, sunkoviti gibi itn. Pomembno je, da se psa izpostavi situacijam, ki se lahko zgodijo tekom posredovanja. Če pes pokaže kakršne koli znake agresije, odvratanja pozornosti ali razdražljivosti, je diskvalificiran iz izbora za terapevtskega psa. Pri psu se preveri tudi stopnja treniranosti, torej njegove naučene značilnosti (Marinšek in Tušak, 2007).

Ustrezno usposobljen pa mora biti tudi vodnik psa – mora vedeti, na katerih področjih lahko deluje, katera temeljna načela mora pri tem spoštovati in kakšne so specifične zahteve v posameznih ustanovah. Velik del izobraževanja predstavlja poglavje o potrebah in vedenju psa s poudarkom na prepoznavanju pasje telesne govorice (Trampuš, 2014).

Četudi ima posredovanje s pomočjo psa mnoge pozitivne vplive, je treba pred vsakim posredovanjem s pomočjo psa razmisliti, ali bo le-to varno za uporabnika in za terapevtski par.

Prvi pogoj za vključevanje psa v delo z uporabnikom je, da strokovnjak dobro pozna uporabnika in njegove pomisleke ter skrbi, kot so strah pred živaljo in alergije (Božič, 2014). O'Callaghan in Chandler (2011, v prav tam) namreč kot najpogostejši razlog za neprimernost posredovanja s pomočjo živali navajata alergije, strah pred živaljo, zabeležene zlorabe živali in probleme obvladovanja impulzov.

Z namenom zaščite živali je potrebno prilagoditi prostor, pri čemer se odstrani ostre predmete, ki bi žival lahko poškodovali in majhne predmete, ki bi jih ta lahko zaužila. V primeru uporabnikov, ki morda ne razumejo posledic svojih dejanj, jih je treba skrbno nadzorovati med terapijo. V nobenem primeru pa se terapevtske živali ne sme pustiti same z uporabnikom ali z drugo strokovno osebo, ki je žival ne pozna dobro. Ker pa lahko pride do poškodb uporabnika, je potrebno imeti vnaprej pripravljen načrt, kako ukrepati v primeru poškodbe uporabnika (prav tam).

4 OBLIKE POSREDOVANJA S POMOČJO PSA

Prvi, ki je poročal o terapevtskem vplivu živali, je bil dr. Boris Levinson, profesor psihologije na Yeshiva Univerzi (New York) in psihoterapevt. Leta 1961 je svojim sodelavcem na letni konferenci združenja psihologov v New Yorku predstavil svojo tehniko, imenovano »**Pet terapija**« (kasneje jo je preimenoval v »pet-oriented child psychotherapy«) s primeri uspešnega zdravljenja ob prisotnosti psa v terapiji. Bil je tudi prvi, ki je uradno predstavil in dokumentiral način, da imajo živali sposobnost, da pospešijo razvoj odnosa med terapevtom in pacientom ter s tem povečujejo verjetnost motivacije pri pacientu (Levinson in Mallon, 1997, v Bunderšek, 2014).

Danes govorimo o posredovanju s pomočjo živali (angl. AAI – Animal Assisted Intervention). To je »katerokoli posredovanje, ki namensko vključuje živali, ki ustrezajo določenim merilom, kot del terapevtskega procesa ali izboljšanja kakovosti človekovega življenja na kateremkoli področju. Poteka lahko individualno ali skupinsko. Temelji na pozitivnem odnosu, ki se vzpostavi med uporabnikom, psom in vodnikom terapevtskega psa.« (Zavod za terapijo s pomočjo psov, b.d.).

V osnovi dandanes ločimo dve vrsti dejavnosti, v katerih je žival motivacijska sila, ki pospešuje zdravljenje, to pa je vodeno s strani usposobljene osebe (Pet Partners, 2012, v Bunderšek, 2014). Posredovanje s pomočjo psa je termin, ki zajema obe različni obliki interakcije ljudi in živali. To sta *aktivnost s pomočjo živali* – v nadaljevanju ASŽ (angl. *Animal Assisted Activities – AAA*) in *terapija s*

pomočjo živali – v nadaljevanju *TSŽ* (angl. *Animal Assisted Therapy – AAT*). Večkrat se za te programe uporablja tudi izraz »pet terapija«, ki ga je prvi uporabil Levinson, a je v tem kontekstu neustrezen, saj je nenatančen in zavajajoč – uporabljalo se ga je namreč desetletja nazaj v povezavi z učenjem o živalskem vedenju.

Med ASŽ in TSŽ obstajajo bistvene razlike. V osnovi bi lahko rekli, da gre pri ASŽ predvsem za **stik z živaljo**, medtem ko je terapevtski program **oblikovan za določeno osebo s povsem specifičnim zdravstvenim stanjem**.

Trampuševa (2014) aktivnosti oz. dejavnosti s pomočjo psa definira kot srečanja, ki ozaveščajo mlade in stare ter imajo večinoma vzgojni in razvedrilni namen. Dejavnost lahko izpelje vodnik s svojim psom brez pomoči tretje osebe. Pri terapevtskem delu pa je nujno sodelovanje strokovne osebe – fizioterapevta, delovnega terapevta, logopeda, učitelja, vzgojitelja, specialnega pedagoga, socialnega pedagoga ipd. Pri terapevtskih srečanjih je pomembno, da so načrtovana, da so cilji določeni vnaprej in da se spremlja napredek uporabnika.

Poleg teh dveh oblik interakcije ljudi in psa pa društva, kot so Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke in Zavod za terapijo s pomočjo psov izvajajo tudi druge oblike posredovanja s pomočjo psov.

Tačke pomagačke so v zadnjem času postale dejavne na področju izobraževanja s pomočjo psov (angl. *Animal Assisted Education - AAE*), ki se je v svetu, še bolj pa v Sloveniji šele pričelo uveljavljati. To obliko posredovanja s pomočjo psa izčrpno opisuje Trampuševa (2014), ki pravi, da gre pri AAE za to, da psa vključimo v pedagoški proces kot učiteljevega pomočnika. Potrebno je zagotoviti, da bo pes stalno pod nadzorom vodnika, da bodo v stik z njim prihajali samo učenci, ki to sami želijo in da bo pouk enako učinkovit kot sicer. Pes torej pomeni dodatek k običajnemu pouku. V prvi vrsti se zagotavlja enakovredno sledenje učnim ciljem kot sicer, hkrati pa prisotnost psa prispeva k večji motiviranosti za šolsko delo in omogoča tudi učenje dodatnih vsebin. Dejavnosti, ki jih lahko pripravimo za šolarje, Trampuševa uvršča v štiri osnovne sklope: gibalne, vzgojne, izobraževalne in razvedrilne. Vsekakor pouk ostaja pouk in ne brezciljna igra s psom. Ko pripravljamo učne ure, pri katerih bo sodeloval pes, zelo natančno opredelimo, na kakšne aktivnosti psa mislimo in kakšne cilje želimo z njimi dosegati. Pes je lahko v učilnici v zelo različnih vlogah – lahko je le navzoč in med poukom nima aktivne vloge, lahko ima vlogo motivatorja ob uvodnem pogovoru, lahko dela s posameznim učencem, lahko dela s skupino otrok itn.

Ob tem se kot posebna oblika ASŽ oz. TSŽ izvaja tudi program R.E.A.D.[®] (angl. *Reading Education Assistance Dogs*), in sicer obstajata dve vrsti tega programa. Prva vrsta R.E.A.D.[®] se enkrat na teden ali mesec izvaja v knjižnici kot aktivnost s pomočjo psa, torej njegovi cilji niso specifično zastavljeni, je pa motivacijski, poučen in zabaven. Druga vrsta pa poteka kot terapija s pomočjo psa v šoli v sodelovanju s strokovnim delavcem, ki spremlja in dokumentira napredek ob zastavljenih ciljih

Program R.E.A.D.[®] je svojstven program, na katerem sem prisostvovala tudi v okviru empiričnega dela tega seminarja v Knjižnici Šiška. Tačke pomagačke v več ljubljanskih knjižnicah dvakrat mesečno izvajajo program Beremo s Tačkami. To je program, v katerem se dela 1 na 1 na 1 – en vodnik dela z enim otrokom ob prisotnosti enega psa. Odvija se v mirnem prostoru, na blazini, otrok bere, kuža pa leži ali sedi na sredini med njim in vodnikom. Ključno je to, da otroku pokažemo, da je on tisti, ki dela psu uslugo, zaradi česar se otrok opogumi in želi psu prebrati zgodbo ter mu razložiti tisto, kar se njemu zdi manj razumljivo. To je program, ki poteka kontinuirano ali nekontinuirano. Njegov glavni namen je motivirati otroke, da se že pred izvedbo vadijo v branju, da bodo kužku 'lepše' prebrali zgodbo, da ob sami izvedbi okrepijo veselje do branja da se jim poveča motivacija za nadaljevanje branja tudi po sami izvedbi (tudi zaradi želje po ponovnem branju psu). Izvajalci tega programa kot

glavne posebnosti in prednosti tega programa izpostavljajo to, da pes otroka poslušaja in ga ne popravlja, da se otrok ob stiku z živaljo umiri in da je v poziciji tistega, ki dela psu uslugo, je 'taglavni'.

Terapevtski pari se ukvarjajo tudi z družabništvom in z osveščanjem otrok in mladostnikov v vrtcih šolah in na različnih prireditvah (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.).

V nadaljevanju podrobneje predstavljam obe v literaturi najpogosteje razloženi obliki interakcije ljudi in živali (psa) v okviru posredovanja s pomočjo živali (psa).

4.1 AKTIVNOST S POMOČJO PSA

»Aktivnosti, kjer sodelujejo živali (ASŽ), dajejo možnost za **motivacijske, izobraževalne, sprostitvene in terapevtske koristi**, ki izboljšuje **kvaliteto življenja**. ASŽ so postavljene v **določeno okolje s posebej izučeni strokovnjaki** in tudi prostovoljci v povezavi z **živalmi, ki ustrezajo določenim kriterijem**« (Standards of Practice for Animal Assisted Activities and Therapy, v Marinšek in Tušak, 2007).

Bistvene značilnosti ASŽ so:

- specifični **cilji** zdravljenja niso načrtovani za vsak obisk posebej;
- specialistom in prostovoljcem ni potrebno delati podrobnih **poročil** oziroma zapisov;
- **potek** obiska je spontan in traja tako dolgo, kolikor je v določenem trenutku treba (McCulloch, v Marinšek in Tušak, 2007).

Pri ASŽ cilji niso vnaprej določeni, kljub temu pa lahko z njo (npr. v primeru ASŽ s pomočjo psa) vplivamo na razvoj in urjenje različnih področij: motivacijsko (npr. za gibanje, aktivnost, popestritev vsakodnevne rutine), telesno (zavedanje lastnega telesa in koordinacija, senzorno zaznavanje sveta okoli sebe in vloga čutil, krepitev motoričnih spretnosti), kognitivno (učenje jezika, branja ...), emocionalno (manjšanje občutka osamljenosti), socialno (lažja pot do iskanja in navezovanja stikov z drugimi ljudmi).

ASŽ se pogosto uporablja v domovih za ostarele, bolnišnicah, zavodih in podobnih ustanovah, kjer živali spremljajo svoje vodnike. Glavni cilj tega programa je socializacija. Nekateri avtorji (Marinšek in Tušak, 2007 in Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov, b.d.) kot cilj AAA omenjajo tudi izboljševanje kvalitete življenja uporabnikov.

Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke (b.d.) aktivnost s pomočjo psa razlaga kot »dejavnost, ki jo dosežemo s pomočjo psa, in temelji na stiku človeka s psom. To so srečanja, kjer ni točno določenega, vnaprej postavljenega cilja, vendar pa se dvigne kakovost življenja posameznika ali skupine (heterogene ali homogene), kjer terapevtski pes in vodnik sodelujeta. Srečanja trajajo od 30 do 40 minut, odvisno od razpoloženja posameznika ali skupine in je prilagojen željam, sposobnostim in potrebam udeležencev. Ni pogoj, da na srečanju sodeluje strokovna oseba institucije.«

Društvo (prav tam) navaja naslednje koristi aktivnosti s pomočjo psov:

- osredotočenje na zunanji svet (domovi za starostnike),
- zblíževanje, sprejemanje,
- miselna spodbuda,
- fizični kontakt,
- sočustvovanje,
- motivacija,
- izobraževalne in sprostitvene koristi.

Marinšek in Tušak (2007) poudarjata, da je zelo pomembno, da se živali vključuje tudi v **vzgojno-izobraževalni proces**, saj se s tem zelo prispeva k izgradnji ustreznega odnosa do živih bitij. Pravita, da bi bilo idealno, če bi bila možnost ene šolske ure s psom dana čim večjemu številu otrok do desetega leta. Za ta namen so pripravni enkratni obiski, na katerih se otroke seznanijo s pravilnim ravnanjem z živaljo in vedenjem ob srečanju s psom v najrazličnejših okoliščinah, z osnovami nege in skrbi za pse ter najpogosteje uporabljanimi pripomočki. Otroci lahko na takem obisku psa božajo, ga krtačijo ali se z njim igrajo, pri tem pa si vsak otrok izbere in določa, koliko stika s psom si želi.

Kot nadgradnjo enkratnih in občasnih obiskov psa v šolah in vrtcih Trampuševa (2014) ponuja razmeroma stalno prisotnost psa v vzgojno-izobraževalnem procesu. To sicer pomeni določeno mero dodatnega dela in prilagajanja za pedagoga in njegove sodelavce, prinaša pa mnogo koristi v monotono in obremenjujoče šolsko delo. Že sama navzočnost psa po mnenju avtorice mehča strogo šolsko vzdušje in pripomore k spodbudnemu učnemu okolju. Toliko bolj to velja, če kuža sodeluje pri računanju, branju, pisanju in drugih nalogah.

4.2 TERAPIJA S POMOČJO PSA

»Terapija s pomočjo živali (TSŽ) je usmerjena v določen **cilj**, v katerem je žival, ki ustreza določenim kriterijem, **enakovreden udeleženec** procesa zdravljenja.« (Standards of Practice for Animal Assisted Activities and Therapy, v Marinšek in Tušak, 2007, str. 140).

»Izvajajo jo posebej za to **izučeni strokovnjaki**.« (Prav tam). Kruger in Serpell (2010, v Božič, 2010) dodajata, da strokovnjaki tovrstno posredovanje izvajajo v okviru svoje stroke (npr. delovni terapevti, fizioterapevti, psihologi, socialni pedagogi, logopedi ...). To pomeni, da TSŽ izvajajo strokovnjaki kot normalen del svojega poklicnega dela. To je ena glavnih razlik med TSŽ in ASŽ, saj ASŽ obiski potekajo na neuradni ravni.

Namenjena je **»pospešenemu izboljšanju človekovega fizičnega, socialnega, čustvenega in miselnega oz. intelektualnega funkcioniranja**.« (Standards of Practice for Animal Assisted Activities and Therapy, v Marinšek in Tušak, 2007, str. 140). Jalongo, Astorino in Bomboy (2004, v Friesen, 2010, str. 265, v Božič, 2014, str. 5) kot osnovno predpostavko terapije s pomočjo psa navajajo zagotavljanje »edinstvene oblike podpore pri učenju, fizičnem zdravju in pri zagotavljanju človekovega socialnega in emocionalnega stanja.«

»TSŽ se lahko izvaja v **različnem okolju** in je lahko na **individualni ali skupinski ravni**.« (Bunderšek, 2014, str. 8). Pomembno pa je, da se, kot pravi Božičeva (2014), vsekakor izvaja v daljšem časovnem obdobju. Pri tem sodelujejo tri osebe, in sicer terapevtski par (vodnik terapevtskega psa in terapevtski pes), uporabnik in strokovna oseba, ki je zaposlena v neki ustanovi. Eno terapevtsko srečanje ima predviden časovni okvir, ki naj se ga ne bi preseglo predvsem zaradi varnosti živali, uporabnika in terapevta. Načeloma se terapija izvaja od 15 do 60 minut, vmes pa so obvezni odmori za psa.

»Celoten proces **dokumentiramo** tako kot pri vseh terapevtskih posegih in na koncu tudi **ovrednotimo** njegovo učinkovitost tako, kot to zahtevajo standardi.« (Standards of Practice for Animal Assisted Activities and Therapy, v Marinšek in Tušak, 2007, str. 140).

TSŽ je torej **formalen program zdravljenja, pri katerem gre za konkretne cilje in za merjenje napredka v doseganju teh ciljev**. Že na začetku terapije se namreč pacient oz. uporabnik in vodnik dogovorita za točno določene cilje, ki morajo biti doseženi, in naredita načrt, kako jih doseči.

Pri TSŽ cilje delimo na:

- telesne – izboljšanje motoričnih sposobnosti, izboljšanje gibljivosti na invalidskem vozičku in izboljšanje ravnotežja;
- mentalne - povečanje verbalne komunikacije med člani skupine, povečanje koncentracije – povečanje pozornosti in vztrajanja pri nalogi, povečanje samozaupanja in samozavesti, zmanjševanje strahu, tesnobe in občutkov osamljenosti, razvijanje rekreativnih sposobnosti;
- izobraževalne - izboljšanje besednega zaklada, izboljševanje dolgoročnega in kratkoročnega spomina, izboljševanje poznavanja pojmov, kot so velikost, barva itn.;
- motivacijske – povečevanje želje po pripadnosti skupini, povečevanje stika z drugimi člani skupine ter z osebjem in povečevanje aktivnosti (Pet Partners, 2012, v Bunderšek, 2014).

V primerjavi s tradicionalnimi načini pospeševanja zdravljenja oz. rehabilitacije bolnikov z akutnimi ali kroničnimi boleznimi ima kar nekaj prednosti. Terapevt lahko namreč pri TSŽ **naenkrat vpliva na več funkcionalnih ciljev**, kar je zelo ekonomično. Terapevt se tako na primer lahko hkrati osredotoči na: povečevanje bolnikove moči, povečevanje njegove vztrajnosti, stopnjo gibljivosti sklepov, ravnotežje, okretnost in pozornost, pri tem opazi (oz. ne more prezreti) pomanjkanje zaznavanja in dojetanja, pride pa tudi do izboljšanja na psihičnem področju – grajenje odnosov, povečanje samozaupanja in motiviranosti ter zmanjševanje stresa. Marinšek in Tušak (2007) trdita, da tega hkrati ne zmore noben drug program zdravljenja.

Kljub temu, da je TSŽ formalen program zdravljenja, pa lahko, kot pravi Chandlerjeva (2005, v Božič, 2014), služi tudi kot dopolnilo drugi, že obstoječi terapiji. Terapevt namreč lahko vključi žival v katero koli profesionalno obliko terapije, ki jo sicer že izvaja. Kogan, Granger, Fitchett, Helmer in Yound (1999; Reichert, 1998, v Bunderšek, 2014) celo opozarjajo, da moramo TSŽ vedno uporabiti kot dodatno intervencijo in ne kot samostojno, izven ostalih intervencij.

Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov (b.d.) terapijo s pomočjo psov razlaga kot »ciljno usmerjeno posredovanje, pri katerem so psi, ki ustrezajo določenim kriterijem, pomemben del terapevtskega procesa. Vsebino programa - delovne terapije s pomočjo psov pripravljajo za to usposobljeni strokovni delavci (delovni terapevti, fizioterapevti, psihologi, socialni delavci, logopedi...). Program terapevtske ure je skrbno načrtovan. Izvajanje programa se sprti beleži, upošteva se kriterij napredovanja in je prilagojen enemu uporabniku. Srečanje traja od 30 do 40 minut z vmesnimi premori za psa.« Terapija s pomočjo psa »je namenjena pospešenemu izboljšanju človekovega fizičnega, socialnega, čustvenega in miselnega, oz. kognitivnega stanja - torej je prirejena na posameznika in njegovo zdravstveno, oz. psihofizično stanje, saj vpliva na več področij hkrati. Pes je medij, motivator za delo, družabnik, sodelavec, prijatelj, tolažnik.«

5 POZITIVNI UČINKI POSREDOVANJA S POMOČJO PSA

Bossard (1944, v Marinšek in Tušak, 2007) je na osnovi lastnih izkušenj hišnim ljubljencem pripisal več vlog oziroma živali opredelil kot: **vir brezpogojne ljubezni; izhod človekove želje po izražanju ljubezni; izpolnjevalca človekove želje po izražanju moči; učitelja otrok v primerih toaletnega treninga; učitelja otrok pri seksualni vzgoji; učitelja pri učenju odgovornosti; socialno mazilo in kot sopotnika.**

Trampuševa (2014) razlaga, da se otroci ob psu nehote učijo **potrpežljivosti, pripadnosti, solidarnosti, skrbi za drugo živo bitje**. Ljudje se ob kužku **raznežijo, umirijo, razveselijo, raje sodelujejo.**

Stik s psom ima številne pozitivne učinke na trenutno počutje človeka, pomembno vpliva na dožemanje okolja kot varnega in sprejemajočega, prispeva k človekovi pripravljenosti zaupati in sodelovati, prisotnost psa pritegne posameznikovo pozornost in ga aktivira, prinaša uvid v lastno delovanje in motivira k preizkušanju novih vedenjskih vzorcev, nudi večanje občutka moči in doseganje uspeha ter potrditve. Interakcija s psom pa lahko tudi povezuje med seboj skupino ljudi, doprinaša k večji odgovornosti, sprejemanju različnosti ter razumevanju potreb drugih. Pes lahko deluje kot socialno mazilo oziroma kot vez v pogovoru med strokovnjakom in uporabnikom ali nasploh med ljudmi. Kot v intervjuju, ki sem ga izvedla v praktičnem delu, pravi Trampuševa, pa ima stik z živaljo tudi generalen učinek, to je imeti se fino s psom.

Določene učinke je moč doseči že s priložnostnim ali nekajkratnim stikom uporabnika z živaljo. Seveda pa daljša in pogostejša interakcija omogoča večje učinke. Trampuševa (2014) izpostavlja, da so pri delu z bolj deprivilegiranimi posamezniki učinki bolj dramatični, da pa lahko mnogo pozitivnih vplivov prepoznamo tudi pri delu v rednih programih vzgoje in izobraževanja. Posredovanje s pomočjo živali pogosteje rabi za kurativno raven intervencij, zelo uporabno pa je tudi na področju preventive. Trampuševa, ki si zelo prizadeva za uveljavljanje stalne prisotnosti psa v izobraževalnem procesu, je optimistična, saj kot pravi »prve izkušnje potrjujejo, da ljubezniv kuža, ki v učilnico pride mahajoč z repom, pomaga ustvarjati **spodbudno učno okolje**. Okolje, v katerem **naklonjenost, prijaznost, zvestoba, tovarištvo, veselje, pogum, radovednost niso samo besede**« (Trampuš, 2014, str. 8). Okolje, kjer uporabnik šele postane odprt za izražanje in dojemljiv za sprejemanje.

Prvi in osnovni vpliv psa se nanaša na **trenutno počutje**. Ko sem v Knjižnici Šiška otroke, ki so sodelovali pri programu Beremo s tačkami, spraševala po tem, kaj jim je pri branju kužku najbolj všeč, so prav vsi odvrnili, da je najboljša to, da lahko crkljajo kužka, ki je tako mehek in topel. Bistvena prednost vključevanja živali pred vsako drugo obliko posredovanja je resnično to, da so živali žive. **Dotik** mirne živali človeka zelo pomirja, daje občutek udobja. Marinšek in Tušak (2007) navajata primer otrok iz centra za otroke z vedenjskimi, emocionalnimi in učnimi problemi Green Chimneys, ki poročajo, da se počutijo srečne, ko obišejo farmo in da se odločijo, da obišejo farmo takrat, **ko se želijo bolje počutiti**. Na farmo gledajo kot na prostor, kamor lahko gredo, ko se počutijo jezno ali vznemirjeno.

Marinšek in Tušak (2007) pravita, da živali zmorejo **pritegniti pozornost** človeka bolj kot kateri koli drug dražljaj in jo uspejo tudi zadržati. Zato so zelo primerne za uporabo pri delu z ljudmi s kratkotrajno in odtegljivo pozornostjo, z ljudmi z avtizmom ipd.

Wohlfarth idr. (2013, v Božič, 2014) pravijo, da je vrednost posredovanja s pomočjo živali ravno v njihovi **neobsojajoči naravi**. Cusack (1988, v Zilcha-Mano idr., 2011, str. 547, v Božič, 2014, str. 7) pravi: »Ljubiti žival je lažje kot ljubiti človeka in za razliko od človeka, je ljubezen ljubljenska brezpogojna.« Tudi otroci so, ko sem jih spraševala o tem, kaj jim je bilo všeč pri branju s kužki, izpostavili, da jim je prijetno, ker se te kužki vedno razveselijo, ne gojijo zamer. Kužki niti ne delajo razlik med bolj in manj uspešnimi. Trampuševa (2014) piše o tem, da njeni dijaki izpostavljajo, da jim je všeč, da jih ima kuža rad tudi takrat, ko se zmotijo pri računu.

Corson in Corson (1980, v Marinšek in Tušak, 2007) pravita, da živali delujejo kot socialno mazilo, torej kot vez med uporabnikom in strokovnjakom. Marinšek in Tušak (prav tam) pojasnujeta, da se najbolj splošna ocena o koristni uporabi živali nanaša na njihovo **vlogo negovalca ali oblikovalca pozitivne naravnosti medosebnih odnosov**. Po ocenah klinikov naj bi bile živali zelo primerne za **blažitev stresne začetne faze terapije**, torej v obdobju, preden vzpostavimo odnos. Z zmanjšanjem začetne napetosti pripomorejo k **razvijanju prijetne atmosfere**. Gre za to, da terapevt, ki izvaja terapijo z živaljo, deluje manj zastrašujoče in zato se je pacient bolj pripravljen odpreti. Izkušnja teh

dveh avtorjev je, da jima je žival še pri tako težkih in zahtevnih primerih pomagala vzpostaviti hiter in dober stik z otrokom.

Vključenost živali v terapevtski proces pa ima pozitiven vpliv tudi na **nadaljnji razvoj terapevtskega odnosa**. Ljubeča interakcija med terapevtom in živaljo namreč uporabniku razkrije določene **dobre lastnosti terapevta** – uporabniki največkrat izpostavljajo terapevtovo sočutje, skladnost, stalnost ter ljubezen.

Arkow (2010, v Božič, 2014) piše o tem, da **neobsojajoče sprejemanje in pozornost s strani živali** uporabnikom omogoča **izboljšanje samozavesti ter socialnih in komunikacijskih spretnosti**. Neobsojajoč oziroma sprejemajoč odnos namreč vzbuja občutke varnosti. Avtorji Marinšek in Tušak (2007) ter Arkow (2010) menijo, da uporabniki ocenjujejo **okolje**, prostor, kjer je prisotna žival, kot bolj **prijazno in varno**, kot pa če živali ni. Prav varen prostor pa je osnova tako za vzpostavljanje odnosa s strokovnjakom kot tudi za doseganje vsakršne spremembe. Številni uporabniki imajo težave z zaupanjem in prav zaradi njihovih slabih izkušenj in travmatičnih dogodkov lažje zaupajo psu kot strokovnjaku. Varen prostor uporabnika tudi vabi k eksperimentiranju, opogumlja za poskuse doseči uspeh kljub neuspehom, do katerih pride na poti. Omogoča preizkušanje različnih vedenjskih vzorcev, ki jih potem posameznik generalizira v vsakdanje življenje.

Velika prednost psov je tudi njihova **nedvoličnost in jasna ter neovirana komunikacija**. Ker večinoma komunicirajo skozi telo in niso sposobni dajanja dvojnih sporočil, so kot veliko **ogledalo**, v katerem se zrcali naše vedenje (Božič, 2014). Na ta način je opazovanje psa in odzivanje nanj lahko pomemben dejavnik pridobivanja uvida v lastno emocionalno stanje in v lastno delovanje ter reakcije. Kot pozitivna posledica sodelovanja s psom se prepozna tudi **izboljšana komunikacija**.

Odziv psa, ki je sicer brez predsodkov in sodb, uporabniku sporoča o ustreznosti njegovega vedenja. Uporabnik mora, če želi sodelovati z živaljo, upoštevati določena **pravila**. Poleg tega pa je tudi priča temu, da mora vodnik živali večkrat **postavljati meje**. In tudi sam mora vzdrževati te zastavljene meje. Marinšek in Tušak (2007) pravita, da so takšne situacije uporabne za prikaz oblikovanja specifičnih vedenjskih strategij ali strategij reševanja problemov in so zelo primerne kot izhodiščne točke za pogovor s starši o postavljanju meja otroku, o potrebi po ljubezni in občudovanju ter o primernih oblikah interakcije. S tem lahko z vključevanjem živali pripomoremo tudi k manjšanju problematike t.i. preveč popustljive vzgoje.

Stik z živaljo je tudi priložnost za občutenje **odgovornosti** do drugega živega bitja. Pes je odvisen od človeka, potrebno je prepoznati njegove potrebe in v skladu s tem poskrbeti zanj. Preko tega lahko z uporabniki pridemo do uvida, da imamo tudi ljudje različne potrebe in smo soodgovorni za dobro počutje. **Občutek, da te nekdo potrebuje**, pa tudi viša **občutek lastne vrednosti**.

Ko se človek čuti vrednega in pomembnega za nekoga, raje sodeluje, se izraža in je aktiven. Tako stik z živaljo prispeva tudi k aktivaciji uporabnika, ki mu npr. ni problem iti na sprehod, če to potrebuje kužek.

Zilcha-Mano idr. (2011, v Božič, 2014) govorijo o živali tudi kot o **»komunikacijskem mediatorju«** (angl. communication mediator), kar pomeni, da lahko strokovnjak interpretira pogovor med uporabnikom in živaljo, sploh če se uporabnik ne čuti dovolj močnega, da bi spregovoril s strokovnjakom. Strokovnjak lahko tudi sprašuje uporabnika preko psa (primer: »pes Lassie želi vedeti ...«). Pes torej deluje kot most med uporabnikom in strokovnjakom.

Poleg tega pa so živali tudi nekakšen **katalizator** za pogovor s terapevtom. Za ponazoritev navajam primer, ki ga opisujeta tudi Marinšek in Tušak (2007). Depresivni deklici je terapevt povedal, da ptiček

ne mara dotikanja na določenih mestih. To je pri deklici vzbudilo žalosten odziv, v katerem je terapevtu povedala, da ve kaj misli s tem in mu razkrila očetovo seksualno zlorabo. Med njeno obravnavo je terapevt uporabljal ptička kot primer, da bi deklica dobila vpogled v to, kako pomembno je dovoliti ljudem, da te objamejo, in kako imaš pravico reči ljudem, da je telo tvoja osebna stvar.

Stik s psom ima torej nekaj neposrednih in nekaj posrednih pozitivnih učinkov. Lahko rečemo, da vzpostavlja primerne pogoje za **delovni odnos pomoči v luči postmodernih konceptov, kot so perspektiva moči, etika udeležnosti, ravnanje s sedanostjo in znanje za ravnanje**. V stiku s psom je namreč nekdo, ki je sicer vedno v podrejenem položaju, lahko v vlogi nekoga, ki je pomemben in odgovoren za nekoga, ki je šibkejši. Ker pes ne obsoja, se je pred njim lažje izpostaviti in tvegati, da boš storil napako. Ker ima pes zmožnost pritegniti pozornost in zviševati motivacijo, je posameznik bolj aktiven, iniciativen, sodelovalen, se bolj udeležuje. Raje tudi sodeluje z drugimi, če ve, da bo pri tem sodeloval tudi s psom. Pes je človeku kot ogledalo, ki mu kaže točno tisto, kar se v njem dogaja v tistem trenutku. Je bitje, ki ne načrtuje, ampak živi v danem trenutku in v danem trenutku zahteva pozornost in reakcijo. Hkrati pa omogoča veliko potrditev in uvidov v to, kako je ustrezno delovati, da je tistim ob tebi prijetno.

6 INTERVJU Z GO. MOJCO TRAMPUŠ

1. Najprej Vas prosim, da mi poveste kaj o sebi in vaši pomočnici Šapi. Kaj je značilno za vaju, kako dolgo sta že terapevtski par, katere oblike posredovanja so vama najbližje?

Sama sem žena in mama treh otrok, profesorica matematike na Srednji vzgojiteljski šoli in gimnaziji Ljubljana ter vodnica Šape. Šapa je družinska zlata prinašalka in terapevtski kuža, stara je 7 let, zanjo lahko rečem, da je potrpežljiva, prijazna in zelo naklonjena ljudem. Terapevtski par sva že 4 leta pri Slovenskem društvu za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, izvajava pa predvsem edukacijo s pomočjo psa v šolah in vrtcih ter aktivnosti s pomočjo živali, družabništvo.

2. Zakaj ste se odločili postati terapevtski par?

Ker sem rada s Šapo, sem hotela z njo kaj pametnega delati in ker se je Šapa izkazala, da je primerna za to.

3. Katere kompetence, spretnosti, sposobnosti naj bi imel terapevtski par (terapevt in terapevtska žival/pes)?

Vodnik mora dobro poznati in razumeti ter ustrezno voditi svojega psa. Poleg tega mora imeti veselje do komuniciranja z ljudmi, do njih mora imeti spoštljiv odnos, mora biti komunikativen, iznajdljiv, inovativen, sposoben improvizacije. Pes pa mora biti zelo stabilen, to pomeni, da dobro prenaša nepredvidene situacije. Poleg tega mora biti tudi vsaj do neke mere izšolan. Priporočljivo je, če opravi mednarodno priznan izpit za psa spremljevalca BBH (Berufsbegleithund).

4. Kako postaneš in ostaneš terapevtski par? Ali je to, da si terapevtski par, pogoj tako za izvajanje tako TSŽ kot tudi ASŽ in AAE?

O tem, kako postaneš in ostaneš terapevtski par, piše tukajle:

http://www.tackepomagačke.si/pridruzi_se_nam/postani_terapevtski_par/

To je odvisno od pravil posameznega društva, pri Tačkah pomagačkah je to, da si terapevtski par, pogoj za izvajanje vseh oblik posredovanja s pomočjo psa, ki jih izvajamo Tačke pomagačke.

5. Katere so glavne prednosti posredovanja s pomočjo živali v primerjavi z drugimi oblikami intervencij?
- ✓ *Pes ne ocenjuje, ne sodi. Uporabnika to sprošča, pomirja.*
 - ✓ *Pes iskreno kaže naklonjenost, kar razveseli, opogumlja.*
 - ✓ *Pes ravna v skladu z vrednotami, ki jih cenimo ljudje (je dobronameren, zvest, potrpežljiv, vztrajen).*
6. Zakaj ste se odločili ravno za posredovanje s pomočjo psa? Katere so glavne prednosti oziroma kakovosti psa?
- Pes je zelo učljiv in obvladan (to je prednost pred npr. muco), hkrati pa je tudi zelo priročen (prednost pred npr. konjem).*
7. Mi lahko poveste kaj o ASŽ in TSŽ?
- Natančen opis posamezne oblike posredovanja se nahaja na spletni strani Tačk pomagačk, bistvena razlika med njima pa je predvsem v tem, da so pri terapiji cilji vnaprej zastavljeni in se jih bolj preverja, medtem ko so pri aktivnosti bolj spontani.*
8. Kaj Vi preferirate – ASŽ ali TSŽ in zakaj?
- Sama imam najraje AAE oziroma izobraževanje s pomočjo psa, česar pa v Sloveniji ni še niti v teoriji.*
9. Lahko primerjate učinke ASŽ in TSŽ?
- Težko, vedno pa je prisoten generalen učinek, in sicer imeti se ob psu fino.*
10. Za katere populacije se Vam zdi posredovanje s pomočjo psa še posebej primerno?
- Za vse, so pa pri deprivilegiranih učinki bolj 'dramatični'.*
11. Se vam zdi posredovanje s pomočjo psa dobrodošlo pri delu z osebami oziroma otroki s čustvenimi in vedenjskimi težavami? kateri so glavni argumenti za Vaše stališče?
- Seveda. Toleranca, sprejetost, umirjenost.*
12. Menite, da lahko s posredovanjem s pomočjo psa pomembno vplivamo na krepitev socialnih veščin? katerih in kako?
- Seveda. Sama pogosto v vrtcu in šoli rečem otrokom, naj naredijo Šapi tunel. Pri tem morajo otroci sodelovati in biti v kontaktu drug z drugim. Otroci raje upoštevajo pravila, če vedo, da bodo sodelovali s Šapo. Preko tega si tudi predstavljajo, da ima tudi drugi potrebe (lažje si predstavljajo, da Šapa kaj potrebuje, kot pa to, da je sošolec egoističen, preko pogovora potem lažje pridemo do tega). Pogosto jim rečem tudi, naj opazujejo Šapino telesno govorico, s čimer krepimo neverbalno komunikacijo. Čisto osnoven primer je tudi to, da otrokom razložim, da kužku ne smeš gledati v oči, ko se čuti ogroženega in potem to preizkusimo tako, da drug drugemu gledamo naravnost v oči, pri čemer se tudi pri nas sprožijo občutki ogroženosti.*
13. Kje vse ste že bili aktivni, s katerimi institucijami ste že sodelovali? S katerimi institucijami sodelujejo Tačke pomagačke? Kakšen je po Vašem mnenju na splošno odnos institucij do vključevanja živali v interveniranje?

Institucije so čedalje bolj odprte za to. Tačke pomagačke hodimo v domove za ostarele, varstveno delovne centre, šole, vrtce, knjižnice, na javne prireditve, na univerze in v bolnišnice (še posebej pozitivno je sodelovanje z URI Soča).

14. Kakšno je Vaše mnenje o stalni vključenosti psa v pedagoški proces (npr. v pouk, v skupino v vrtcu, stalno prisotnost živali v instituciji za izvendružinsko vzgojo)?

Sem velika zagovornica tega. Moram pa opozoriti, da kuža ne more biti resnično stalno vključen v pedagoški proces, ker potrebuje tudi počitek. Tako sama Šapo vključujem dva- do trikrat tedensko.

15. Ste že kdaj delovali tudi izven institucije, bolj v smeri skupnostne obravnave?

Na področju posredovanja s pomočjo psov še ni govora o tem, delujemo pa npr. v knjižnicah ipd.

16. Se spomnite kakšne izkušnje, ki vam je ostala še posebej v spominu?

Spomnim se treh posebnih izkušenj:

1) Nekoč sem bila povabljena k delu z dečkom, ki ni želel z nikomer sodelovati, imel pa je težave pri slovenščini in si je cel tim strokovnjakov prizadeval, da bi mu pomagali. A deček se je zaprl v sobo in ni želel z nikomer komunicirati. Tako sem potrkala na vrata in mu rekla, da ne bom prišla noter, ampak da me samo zanima, če misli, da bi ga Šapa našla, če bi se ji v sobi skrila. Rekel je, da ga to res zanima in se skrila. Ko sem Šapo spustila noter, ga je seveda takoj našla in želel se ji je ponovno skrivati. Potem sva skupaj iskala čim boljše skrivališče zanj. Tako je pričel komunicirati z menoj. Potem sem mu rekla, da me res zanima, če bi uspel razrešiti eno zelo težko nalogo o tem, s čim se šapa rada igra. In napisala sem mu črke O Ž G A in takoj je uganil, da je to čisto lahko, to je žoga. Tako je deček pričel sodelovati in se z veseljem pogovarjal o slovenščini, ko je bila ta povezana s Šapo.

2) Drugi primer je primer gospe, ki je bila po operaciji priklenjena na invalidski voziček in ni želela nikamor iz sobe. Nekega dne pa sva k njej prišli midve s Šapo. In ko sva bili nekaj časa pri njej, sem gospe povedala, da bo Šapa morala ven na stranišče in jo vprašala, če bi jo želela ona peljati. Gospa je z veseljem šla zraven, pritisnila je gumb za dvigalo in storila vse drugo, česar prej ni marala. Ko smo se vrnile v sobo, so k njej prišle medicinske sestre in jo vprašale, kako to, da je šla ven z vozičkom. In gospa je odvrnila, da kako ne bi, če pa je Šapa morala na stranišče.

17. Želite še kaj dodati, se Vam zdi, da je kaj pomembnega ostalo nedotaknjeno?

Želim povedati še to, da sem zelo hvaležna Šapi!

18. Mi lahko priporočite še kakšno literaturo v povezavi s to tematiko?

Tudi sama se trudim pisati o tem področju, na koncu moje knjige Tačke v šoli pa najdete tudi precej obsežen seznam literature, ki se mi zdi zanimiva.

7 ZAKLJUČEK

Posredovanje s pomočjo psa je specifična oblika intervencije, lahko tudi socialnopedagoške intervencije, ki zahteva upoštevanje določenih pogojev in omejitev, hkrati pa nudi celo paleto pozitivnih učinkov – enih bolj, drugih manj očitnih. Poznamo več oblik posredovanja s pomočjo psa, med katerimi sta najbolj znani aktivnost in terapija s pomočjo psa. Intervence se razlikujejo po stopnji strukturiranosti, času trajanja, vnaprejšnjem določanju in evalviranju ciljev ipd., vsem pa je skupno, da je pes v intervencijskem procesu prisoten kot medij, ki vzpodbuja razvoj odnosa, sodelovanja in

pogovora med strokovnjakom in uporabnikom ali večimi uporabniki, hkrati pa deluje kot ko-strokovnjak oz. ko-terapevt, saj pride do določenih pozitivnih učinkov tudi iz neposrednega stika človeka z živaljo. Na splošno lahko rečemo, da pes s svojo neobsojajočo naravo, sodelovalno naravnostjo, nedvoličnostjo, odvisnostjo od človeka in z drugimi lastnostmi prispeva k oblikovanju varnega prostora, v katerem se lahko udejanja sodelovalnost, participacija, izboljšuje komunikacija, razvija odgovornost in razumevanje drugega, povečuje občutek lastne vrednosti, večja doživljanje moči itd.

V Sloveniji posredovanje s pomočjo psa postopno pridobiva na pomenu in menim, da je to zelo dobro, saj mnoge raziskave kažejo na veliko prednosti vključevanja psa in tudi drugih živali v socialnopedagoške in druge posege. Pri tem je posredovanje s pomočjo psa lahko samostojna intervencija ali pa rabi le kot dopolnilo k drugi intervenciji.

Mislím, da je že kar nekaj občasnega vključevanja živali v različne oblike institucionalne obravnave, veliko pa je še za postoriti na področju stalne prisotnosti psa v določenih institucijah in tudi na področju skupnostnega dela.

Moja seminarska naloga pomeni le majhno šapico v morje možnosti, ki jih ponuja posredovanje s pomočjo psa. Ponuja le nek okviren pregled oblik posredovanja, pogojev in omejitev za posredovanje ter nabor pozitivnih učinkov, ki jih nudi ta oblika intervencije. Vesela sem, da se v Sloveniji veliko dela tudi na področju teorij in idej, ki so v ozadju tovrstnega intervereniranja in da je v zagonu tudi izdelava priročnikov, ki dajejo konkretna navodila, kako izvajati takšno intervencijo.

Upam, da bo moja seminarska naloga in ta tema nasploš še koga navdušila za to, da si bo dovolil povabiti psa ali kakšno drugo žival v svoj delovni odnos z uporabniki ter da bo prispevala tudi k splošnemu manjšanju zadreg glede vključevanja živali.

8 VIRI IN LITERATURA

- (1) Božič, T. (2014). *Posredovanje s pomočjo psa in krepitev socialnih veščin* (Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta). Pridobljeno s <http://pefprints.pef.uni-lj.si/2596/>
- (2) Bunderšek, S. (2014). *Vključevanje živali v ustanove za izvendružinsko vzgojo* (Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta). Pridobljeno s <http://pefprints.pef.uni-lj.si/2505/>
- (3) Marinšek, M. in Tušak, M. (2007). *Človek – žival: zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec.
- (4) Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov *Tačke pomagačke*. (b.d.). Pridobljeno s <http://www.tackepomagacke.si/> (november 2015)
- (5) Trampuš, M. (2014). *Tačke v šoli : terapevtski pes – učitelj pomočnik in šolarjev sopotnik*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- (6) Zavod za terapijo s pomočjo psov. (b.d.). Pridobljeno s <http://www.zavod-pet.si/> (november 2015)